

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FRAMMÅT

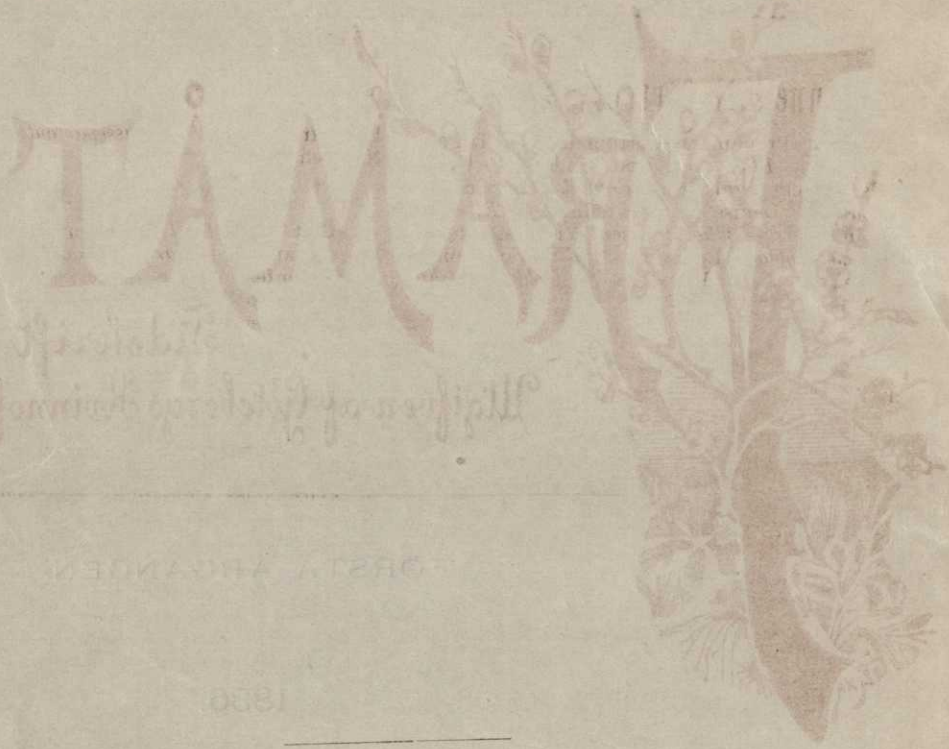
Pris
om 350 om
per år.

Tidskrift
Utgifven af Göteborgs Kvinnoförening.

FÖRSTA ÅRGÅNGEN.

1886.

Handwritten text in red ink, possibly a library or collection stamp, partially obscured by the main title.

ORST. ARGANDEN

1880

GÖTEBORG
D. F. BONNIERS BOKTRYCKERI
1886.

Innehållsförteckning.

Häft. 1: Prenumerationsanmälan. — Till allmänheten. — *Ellen Key*: Från Finland. — Ur ett hittills ottryckt brev från *Fredrika Bremer*. — *Passepartout*: Denise i Stockholm. — *E. Wh.*: Olika insatser. — *Ola Hansson*: Vinterstämming. — *Helene Nyblom*: Epigram. *Skjalf*: Från hennes barndom. — *C. W. Konst.* — *C. Gohl*: Brev från Amerika.

Häft. 2: »Gifves det en värnpligt för kvinnan» af *Mark*. — Bemärkningar om smaa Börns Opdragelse af *N. J. Nølund* — Försummade sy skon af *Eva Wigström*. — Min ven Waldemars skriftemål af *Alvilde Prydz*. — Till frågan om gift kvinnas rättigheter. (Ur Holms »juridiskt arkiv» Afd. 1, häftet 6 1885) af *C. W. D.* — Christina Brahe af *Ellen Fries*. — När och Fjärran.

Häft. 3: Om Söndagsarbetet af *E. K.* — Munkacsys »Kristus inför Pilatus» af *Robinson*. — Lyrik af *Axel Lundegård*. — Christina Brahe (forts. föreg. nr) af *Ellen Fries*. — Olika dagar. Skiss af *Rien*. — Göteborgs Kvinnoförenings årsberättelse. — När och Fjärran.

Häft. 4: *N.*: Brev från Finland. — *Oscar Levertin*: Ängest. — *Ave*: Patron Turkéns höstgille. — *Alvilde Prydz*: Drömme. — *Passepartout*: Ett brev om böcker. — *E. R.*: Göteborgs Kvinnoförenings verksamhet för fattiga skolbarn. — När och Fjärran. — Brevlåda.

Häft. 5: Rosina Heikel af *Rafaël Hertzberg*. — Knoppsprickning af *Ola Hansson*. — Till Kalle Stare af *Johan Nybom*. — Messling, Skiss af *Gerda von Mickwitz*. — Literatur af *Hellen Lindgren*. — Brev fra Kristiania af *Gina Krog*. — Till Framåts läsare af *Esselde*.

Häft. 6: *C. W. D.*: Ett bidrag till historien om striden för den svenska kvinnans rättigheter. — *Amalie Skram*: Et ægteskab. — *Eva Brag*: Kvinlig läkareverksamhet. — *Edvin Tengström*: Flygtigt möte. — *X.*: Brev fra København.

Häft. 7: Kvinnans rättigheter af Wendell Phillips; omarbetning i fri öfversättning af *C. W. D.* — *Carl Snoilsky*: Gränsbor. — *Amalie Skram*: Et ægteskab (forts.) — När och Fjärran.

Häft. 8: *Eva Wigström*: Bekännelselösa skolor. — *Alvilde Prydz*: Fantasterier. — *Gottfrid Petterson*: Förvandlingar. — *Amalie Skram*: Et ægteskab (forts.) — *L. B.*: Literatur: Svensk vitterhet. — *H. A—n*: Brev från Finland. — När och Fjärran.

Häft. 9: *C. W. D.*: Tankar om »Unionen». — *Saxon*: Vårforebud. — *Amalie Skram*: Et ægteskab (forts.) — *Oskar Levertin*: Fantasier. — *Cecilia Holmberg* f. Bååth: På post. — *Gina Krog*: Brev fra Norge. — *Passepartout*: Literatur. — När och Fjärran.

Häft. 10: *Karl af Geijerstam*: Om frihet och samvärkan. — *Elmar*: På promenaden. *N. J. Nølund*: Confessionsløse Skoler. — *Amalie Skram*: Et ægteskab (forts.) — Destillat. — *Edv. T.*: Några böcker från Finland. — När och Fjärran.

Häft. 11: *Folke*: Huru kan sjukvården på vår landsbygd förbättras? — *Anna A.*: Dimma. — *Amalie Skram*: Et ægteskab (slut). — *Ernst Ahlgren*: Några ord med anledning af Gerda von Mickwitz, skiss »Messling». — *Skjalf*: En af den äkta sorten. — När och Fjärran.

Häft. 12: *C. Gohl*: Om samuppföstran i Nya Verlden. — *Lotten v. Kræmer*: Min fromma Anna. — *Georg Nordensvan*: Bagatell. — *Axel Lundegård*: Lundastämming. — *Theodor Lindblom*: Om tafflor. — När och Fjärran.

Häft. 13: *J. W. Å.*: Om vegetarism. — *Tor Hedberg*: Godt hjerta. — Ur ett hittills ottryckt brev från *Fredrika Bremer*. — *Sven Nilsson*: Nu hvil dig, borger! — När och Fjärran.

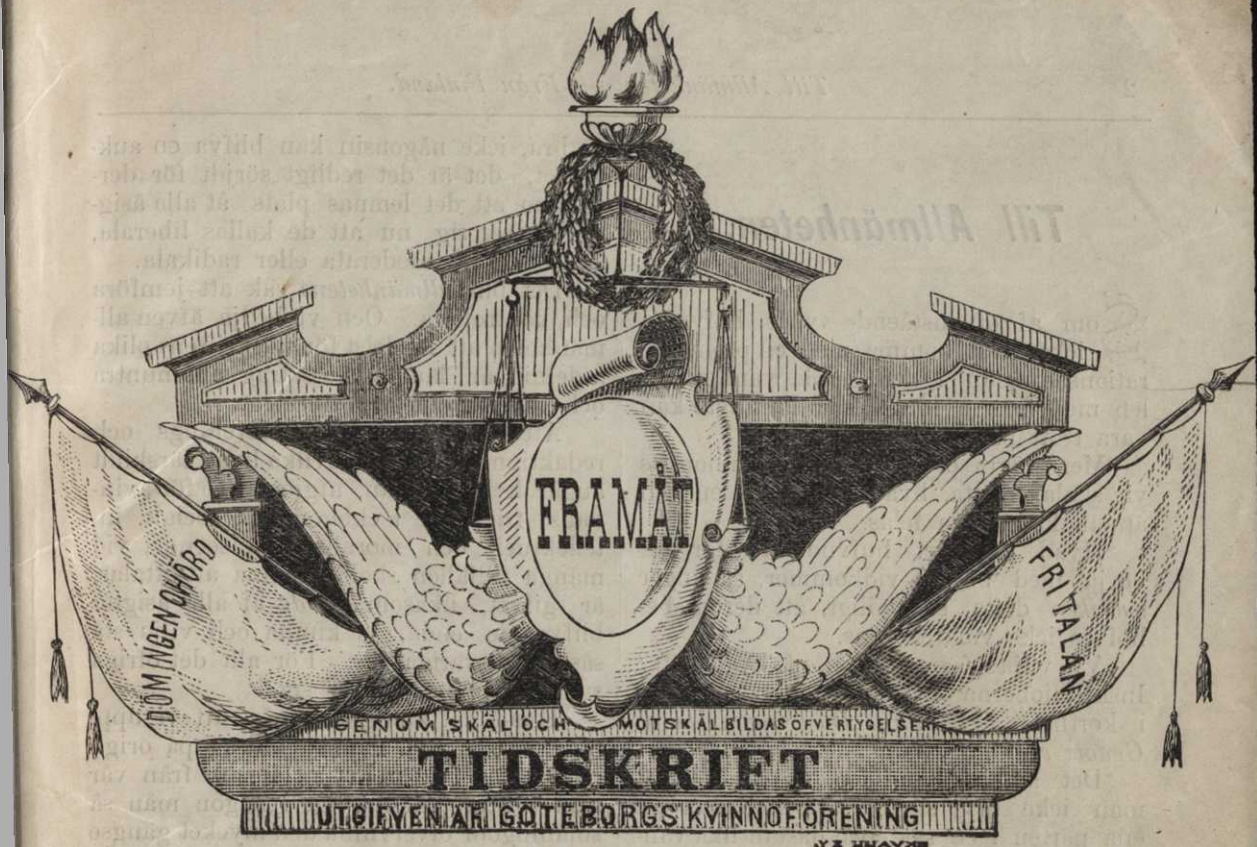
Häft. 14: *K. Å—k.*: Några ord om utnäsningssystemet. — *Th. Bögedal*: Kvindelighet (Et polemiskt indlæg). — *Anna Wahlenberg*: Modellen. — *L. B.*: Svensk Vitterhet. — *Thröder*: Et brev. — *Peter Paul*: »Om Tafflor.» (Till red. af Framåt.) — *Edmund gammal*: Skydd för minderåriga värnlösa flickor. — När och Fjärran.

Häft. 15: *N.* Minna Canth. — *Nils Erdmann*: Kransbinderskan. — *Stella Kleve*: Vid Beau-Rivage. — När och Fjärran.

Häft. 16: *Eva Wigström*: Ett dåligt system. — *P. A. Krag-Aursnes*: Til det unge Norden. (poem). — *C. Ó. Arcadius*: Om folkhögskolor. — *Elna*: I solnedgången. — *Passepartout*: Literatur. — *Johanne Meyer*: Brev til »Framåt» (Köbenhavn). — Fru Matilde Bajers upprop till Nordens kvinnor i fredssaken, med inledn. af red.n. — När och Fjärran.

Häft. 17: *C. E. Jensen*: Socialismen i Danmark. — *Anna A.*: En tidigt fallen. — Literatur. — *Stella Kleve*: Om efterklangs- och indignationsliteraturen i Sverige. — *Uarda*: Fri (poem). — *V—m*: Epigram. — När och Fjärran.

Häft. 18: *Uffe*: Äro våra skolors årskurser öfverensstämmande med psykologiens fordringar? — *J. W. Å.*: Ur bondens lif. — *Th. Bugge*: Sinds-

N:o 1.

1 Januari.

1886.

Första årgången.

Prenumerationsanmälan.

Härmed anmäles till prenumeration Göteborgs Kvinnoförenings tidskrift »Framåt,» hvars andra nummer utkommer den 15 Januari, hvarefter de öfriga den 1 och 15 i hvarje månad i ett omfång af ett till ett och ett halft ark jemte annonsblad i mån af behof.

Tidskriftens hufvudafdelningar varda: *sjelfständiga uppsatser, bref från in- och utlandet, notiser, poesi och följetong.*

Bidrag från norske och danske författare skola införas på originalspråket.

Tidskriften vill hålla sina spalter öppna för uttalandet af olika meningar, när dessa blott icke äro underhålligt skrifna, urarta till *personliga* anfall eller framföras på ett lågt och simpelt språk.

Genom att vi sålunda opartiskt lemna meningsutbytet fritt, hoppas vi, att tidskriften skall blifva pigg och lifaktig och följas med intresse af den läsande allmänheten.

Bland kända skriftställare hafva *Viktor Rydberg, Anne Ch. Edgren, Carl Snoilsky, Anton Nyström, Mathilda Roos, Georg Nordensvan, Ave (Eva Vigström), A. F. Åkerberg, Eva Brag, Anna A. (Wästberg), Herman Bang, Jonas Lie, Kristofer Janson, Kristian Gloersen, Amanda Kerfstedt, Oscar Levertin, Ola Hansson* m. fl. utlofvat bidrag.

Prenumerationspriset är kr. 3: 50 för år. Lösnummer försäljas till 25 öre.

Annonspriset är 20 kr. för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Anmälningar om annonser mottagas å tidskriftens byrå, Kungsgatan n:r 60, alla helgfria dagar kl. 12—1 e. m.

Prenumeration sker för *Göteborg helst i Wettergrens & Kerbers bokhandel*, derifrån tidskriften tillsändes resp. prenumeranter; för landsorten genom posten såväl som genom bokhandlare, hos hvilka prenumerations- och annonslistor finnas utlagda.

Redaktionen.

Till Allmänheten.

Som af ofvanstående synes, hafva vi icke velat komma med en prenumerationsanmälan i den gamla vanliga stilen med många löften, som litet hvar kan vara trött på.

Men några ord om våra syften hoppas vi skola ersätta, hvad möjligtvis en och annan kan tycka felas.

Hvad då vårt hufvudsyfte för att börja med början vidkommer, så anger *rubriken* detta så tydligt, att derom behöfves icke vidare ordas.

Vi vilja *framåt*, men på hvad sätt? Inskriptionerna å titelvignetten säga det i korthet: *Fri talan. Döm ingen ohörd. Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelser.*

Det är ju nämligen så vanligt, att man icke bryr sig om att höra mer än ena parten i en sak, och nästan lika vanligt är det, att man af bekvämlighetskäl, eller hvad det nu annars kan vara, håller sig med auktoriteter, som styra ens åsikter och omdömen så radikalt, att man slutligen icke har några alls som äro ens egna. En framstående recensent t. ex. behöfver blott säga, att en bok är »smutsigt realistisk» eller »gammaldags konservativ» för att genast få tusentals *efter-sägare*, som kanske icke engång ha läst det arbete, han bedömt — för att nu icke tala om pressen, huru den efter sitt behag leder den stora allmänheten.

De, som hålla de *liberala* tidningarne, tro sig t. ex. genom dessa en gång för alla bevarade från ensidighetens och despotismens faror, medan de, som hålla sig med de *konservativa*, äro öfvertygade om det samma gentemot liberalismens.

Och dock har den s. k. liberalismen sin despotism likafullt som den s. k. konservatismen sin.

Må nu ingen säga, att vi mena: bort med alla recensenter, bort med alla liberala och konservativa tidningar! Till en så ologisk slutsats hafva väl icke våra yttranden kunnat leda, men väl till en sådan som denna: bort med dem alla såsom *auktoriteter*.

Att »*Framåt*», ginge den än aldrig

så bra, icke någonsin kan blifva en auktoritet, det är det redligt sörjdt för derigenom att det lemnas plats åt alla åsikter, vare sig nu att de kallas liberala, konservativa, moderata eller radikala.

Det blir *allmänhetens* sak att jemföra och kontrollera. Och vi bedja äfven allmänheten att medelst för tidskriftens olika afdelningar lämpliga bidrag uppmuntra och understödja vårt företag.

Att Göteborgs Kvinnoföreningens och redaktionens åsikter, hvilka hvad särskildt angår kvinnofrågan, afgjort äro för kvinnans frigörelse i ekonomiskt, socialt, intellektuellt och moraliskt hänseende, vid många tillfällen skola komma att uttalas, är gifvet, likasom att *de* af alla åsikter blifva de enda, vi kunna och vilja stå såsom ansvariga för. För allt det öfriga svare hvar och en för sig.

Hvad det återigen angår, att vi upptaga norska och danska bidrag på originalspråket, så är det ett försök från vår sida till att om möjligt i någon mån så småningom öfvervinna den mycket gängse föreställningen, att man måste ha *lärt* dessa språk för att våga sig på att läsa en bok på dem.

Denna föreställning anse vi bör utrotas, emedan vi genom den gå miste om dessa språks närvarande rikhaltiga litteratur, hvilken ovilkorligen, om den blefve mera allmänt känd, skulle verka ytterst fördelaktigt på oss samt lifva, utvidga och ena vårt eget lands intressen med grannländernas.

Slutligen må vi nämna, att då vi satt priset så lågt, som vi gjort, har detta skett i det hoppet, att också *arbetsklassens* män och kvinnor skulle vilja blifva våra läsare, isynnerhet som vi tänka att, så godt vi förmå, föra äfven deras talan.

Från Finland.

Ännu ega bud — vare sig om sorg eller fröjd — från vårt gamla broderland mer makt att röra oss än nästan hvarje bud från annat land, och det var därför mången hos oss, som med glädje mottog underrättelsen, att Finland 1882

fått sin första kyinliga filosofie magister, Emma Irene Åström. Detta en finsk kvinnas första steg på den lärda vägen har emellertid ej blott en banbrytande betydelse. Det var på en gång en idéens och en personlighetens seger. Emma Åström har under sträfvan till sitt mål på ett så storartadt sätt lagt i dagen de egenskaper, vi vant oss anse som säregna för det folk, »som frös och svalt och segrade tillika», nämligen en oböjlig kraft att vilja och att försaka, att hennes historia på en gång är typisk för hennes folks och hennes köns energi i kampen för utveckling. Hennes lif, innan hon erhöill den akademiska graden, är därför måhända lika betydande för kvinnosaken, som hvad hennes senare verksamhet kommer att blifva. Att meddela några drag ur detta förarbetets tysta strider är också afsigten med det följande.

Emma Åström föddes den 27 april 1847 i Täfssala socken. Hennes far, som sedan flyttade till Åland, var der landtmäteribiträde och köpte en liten gård, hvars afkastning jemte faderns arbete gaf familjen en knapp bergning. Dottern Emma, som i hemmet fått sin första undervisning, kom sedan ej i någon skola, emedan ingen skola fans i omnejden. Hon hjälpte deremot till med husliga sysslor samt i ladugården och stallet; gladast var hon, när hon om sommaren fick drifva kreaturen på bete och, medan de solade sig på ången, sjelf lutad mot en älsklingshäst drömma sina vakna drömmar. De hade blott ett föremål: kunskap. Blomsterverlden omkring henne, djuren, stjernorna öfver hennes hufvud, allt sade henne att något om dem fans att läsa, som hon ej visste, men brinnande längtade att få veta. Framför allt hade hon dock kommit att grubbla öfver lifvets högsta frågor och ville lära, isynnerhet emedan hon genom kunskapen hoppades få svar på de i hennes inre plågsamt arbetande tankarne. Utan någon framtidsmöjlighet att få stilla sin kunskapshunger kände hon lifvet som en börda och bad Gud om döden; ty i ett annat lif skulle, hoppades hon, någon välvillig professor åtaga sig hennes undervisning.

Denna feberaktiga kunskapshåg, som tärde på hennes kropp, som kom henne

att darra af sinnesrörelse vid blotta åsynen af en bok, var under konfirmations-tiden drifven till sin höjd. Genom sina djupsinniga och innehållsrika svar väckte hon uppmärksamhet hos den prest, som ledde konfirmationsundervisningen. Han gick till hennes far och sade honom, att han hvarken för Gud eller människor kunde ansvara, att han lät sin dotter försmäktas af det tärande lidande, som det otillfredsställda kunskapsbegäret ådrog henne. Och ehuru ingen af föräldrarne — annars väl bekanta med nöd och smärta — kände *detta* slags lidande, så beslöto de på den unge prestens ihärdiga maningar att hösten 1865 sända Emma till Jyväskylä seminarium. Hon kom till denna läroanstalt, der undervisningen eger rum på finska, med ofullständig kännedom om detta språk samt förberedd till examen endast genom sina egna tankar; hon var också nästan viss att bli underkänd vid pröfningen. Men bland de 46 sökande fick hon fjerde rummet och blef derjemte antagen som intern under de tre första åren.

Här i Jyväskylä började hennes hunger att stillas, hennes feber att lugnas. Att studera alla dessa ämnen, hvilkas namn hon förut inte ens hade hört, men hvilkas blotta benämningar kommo hennes hjerta att klappa af lycka, och att studera dem på ett språk, hon blott halft förstod, var endast som en glad lek för henne. Vid hvarje pröfning fick hon högsta vitsordet och ingen arbetsmöda, hur tung den syntes de andra, föreföll henne svår. Ofta satt hon, sedan kamraterna somnat, vaken i bädden, grubblande i yrvaken glädje på de vetandets skatter, som dagens timmar bragt henne. Hon var lik en sömngångerska: hon gick sin studieväg fram med ofelbar säkerhet, men förnam intet utanför denna: ännu efter ett par år kände hon knapt kamraternas utseenden eller den lilla stadens gator.

Några månader efter ankomsten till seminariet fick hon bref hemifrån att hennes far, som dömt sig och de sina till fattigdom genom att åtaga sig att betala sin fars skulder, dertill förlorat en arfsprocess, hvilket i grund ruinerat honom. Dottern kunde således ingen vidare hjälp vänta, och hon trodde sig tvungen att få återvända till den tärande längtan igen,

just när hon, lik en länge törstande jord, kände sig kunna omätligt dricka af kunskapens flöden. Hennes förtviflade ansigte väckte seminariedirektorns uppmärksamhet — ty meddela sig med ord gjorde hon icke. Men hans deltagande frågor lockade fram hennes sorg, och från den stunden vann hon i seminariedirektorn, doktor Uno Cygnæus, en andra far, som så långt hennes skygga ömtålighet och till det yttersta utgående försakelse tillät honom, sörjde för hennes framtid med outtröttlig välvilja. Han skaffade henne frielevsplats vid seminariet, men när de 3 första åren voro gångna, skulle hon, enligt seminariets stadgar, från intern bli extern och under sista seminarieåret bo i staden. Hon hade då så små medel, att hon om morgnarna ofta ej åt annat än — snö på vägen till seminariet; men i doktors hem fick hon sina middagsmål.

En annan af seminariets lärare, som af intresse för denna lidelsefulla kunskaps-håg gaf henne extra lektioner i algebra, väckte under denna tid hos henne tanken att taga studentexamen. Hon trodde först, att han skämtade — detta mål syntes henne då så himmelshögt öfver hennes räckhåll, ehuru hon nog från barn-domen haft denna tanke. Men hans ord lemnade henne emellertid ingen ro, och då hon efter slutad seminariekurs utgick som n:r 1 bland de examinerade samt tog plats som lärarinna i en privatskola i staden, kände hon, att detta endast var tillsvidare, att hon måste få lära mera, mycket mera, isynnerhet latin, hennes drömmars allra käraste mål. Redan på seminarium hade hon börjat skriva åt sig en latinsk ordbok och en bok med latinska sentenser, dem hon sökte tolka, och af hvilkas blotta ljudfall hon njöt, som ett barn framför en förseglad julklappspaket.

Men hennes planer med afseende på framtiden kommo snart till tals i staden och vållade der en diskussion, som kanske ingenting förr. Den unga flickan fick med ens så många rådgifvare, vänner, själasörjare, att hon hvarken ute eller inne fick vara i ro. Särskildt voro med några undantag kvinnorna ifrigt afrådande. Man förebrådde henne hennes andliga högmod, hennes förfinade sjelfviskhed, som i

sin egen utveckling satte målet och som ej åt Finlands fattiga, okunniga folk ville skänka siitt arbete, som ej till sitt land ville återgälda den undervisning, hon erhölet; man varnade henne för fattigdom, skulder och, till följd deraf, sedlig undergång; man skrämde henne för arbetets mödor, för hennes begåfnings otillräcklighet, för sjukdom af öfveransträngning, för misslyckandets skam och framgångens frestelser — det fans ingen form af ekonomisk, kroppslig, moralisk olycka, som icke af de kvinnliga vänners fantasi blef frambesvuren för att verka som afledare för den ovanliga slags galenskap, hvaraf man ansåg vänninnan lida.

Men den lilla, stillsamma privatlä-rarinnan lät talet ha sin gång, genomkämpade i ensliga stunder under långa sömlösa nätter sina egna tvifvel, besvarade både sina egna samvetsfrågor och dem vänninnorna väckt till lif i hennes, för det rätta brinnande själ — och efter ett år för hon hösten 1870 till Helsingfors för att läsa på studentexamen.

Hon kom dit, knapt med mera kläder än hon bar på sig, utan rekommendationer, och som kassa — omkring 100 mark, hennes besparing af det gångna årets lärarinnelön.

Hon fick bostad hos en seminariekamrat bakom en skärm i ett rum, der 3 andra flickor bodde. Då hennes värdfolk om julen reste bort, eldades ej rummet, och som kölden den vintern steg till 30 grader, kan man tänka sig, huru ondt hon slet i det oeldade rummet, der ej en dragfri plats fans i hennes vrå. Hon hade i förskott betalat hyran för vintern, 75 mark, och skulle nu skaffa allt annat för de återstående; under dessa förhållanden kunde hon ej tänka på en bättre bostad. Hon hade vid ankomsten i September köpt sig fyra kakor bröd och åt endast en så stor bit hvar dag, att de räckte henne till jul; till brödet drack hon vatten. Men som doktor Cygnæus samtidigt flyttat till Helsingfors, var hon fortfarande hans middagsgäst och kunde sålunda uppehålla lifvet, fast icke krafterna. Under dessa förhållanden var det, som hon började läsa på studentexamen; i rådvill ehuru ohejdad ifver satt hon fördjupad i de latinska böcker, hon skaffat

sig, men kände, att ensam skulle hon ej kunna reda sig. Då blef hon en dag kallad till en lektor Geitlin vid normalskolan, som hört talas om hennes håg för latinet och som frågade, hvarför hon så gerna önskade lära detta språk. Hon kunde endast svara, att hon kände, att hon aldrig skulle kunna lefva lycklig, om hon ej fått lära latin; ja, att hon inte kunde dö, innan hon fått inhemta den kunskapen! — Vid detta ovanliga svar erbjöd lektor Geitlin henne lektioner, ifall hon ville underkasta sig att ofta få gå förgäfvets, ifall han vore hindrad att läsa med henne, då hon kom. Man aftalade två gånger i veckan, men ofta blef det blott lika många gånger i månaden. Inalles fick hon omkring 40 latinska lektioner. Hennes första lexa var alla deklinationerna, 24 sidor i grammatikan och flera sidor extemporalier. Men hon lärde sig uppgiften felfritt på några dagar. Hennes lycka var nu så fullkomlig, att köld, hunger, umbäranden af alla slag knapt funnos till för hennes förnimmelse.

Ryska regeringen hade med anledning af de ryska studentinnornas deltagande i nihilistiska sträfvanden förbjudit kvinnor att aflägga studentexamen eller andra universitetsexamina. Det var därför genom enskild bemedling af den för henne intresserade universitetskanslern, som åt Emma Åström utverkades tillstånd att aflägga alla universitetsexamina. — 1873 på våren tog hon studentexamen och blef så lärarinna vid flera skolor i Helsingfors i afsigt att, medan hon på detta sätt uppehöll sig, fortsätta att läsa på kandidatexamen. Ty hon tyckte sig ännu blott ha läppjat på kunskapen och kände, att området för frågorna hade blott vidgat sig. Hon åhörde föreläsningarne, hon lärde mycket, men hvad hon hade sökt, sanningen, den hela sanningen, som hon trott att de lärde universitetsprofessorerna egde och utdelade åt sina lyssnande lärjungar, den hade hon ännu icke funnit. Hon sjelf visste ännu för litet, tänkte hon; men tålmod: en gång skulle den komma, den stund, då hon lärt nog för att kunna spränga skalet kring sanningens kärna!

Och hon arbetade 20—30 timmar i veckan med lektioner samt dessemellan med egna studier till sommaren 1874.

Hon kallades då till sitt hem, der hennes fader var döende, och der kämpade hon under månaderne före hans död en af dessa strider i det tysta, som icke täljas bland mensklighetens hjeltdater, och mot hvilka dock många lofsjungna stordåd bli ringa. Hon visste, att när hennes far dog, skulle hennes mor och tre bröder, af hvilka den äldste var tio år, sakna hvarje stöd. Hon visste, att om hon lemnade sina egna studier å sido och egnade sig endast åt förvärfvarsarbete, skulle hon kunna hjälpa modern samt uppfostra bröderna. Och innan fadern dog, var hennes beslut fattadt. Allt hvad de egt gick åt att betala hans skuld, och Emma återvände till ett mångdubbelt träget arbete vid Eknäs seminarium och sedan i Helsingfors; hon hade nu många munnar att skaffa åt och hennes egen själs hunger kändes ej så tärande vid detta medvetande. — Svårast var henne det ogillande, som hon från många håll mötte, emedan hon börjat något, som hon ej kunde avsluta; man framdrog henne som exempel på, huru det skulle gå med studerande kvinnor; de stanna, sade man, på halfva vägen med bruten halsa; hon grämde sig för kvinnosakens skull, för alla deras, som trott på henne, hjälpt henne; hon led för sin egen del af tvifvel på, att hon valt det rätta arbetssättet för sitt mål; och alla dessa själsliga grämelser gjorde henne slutligen kroppsligt sjuk. Hon skulle kanske aldrig hemtat sig, om icke doktor Cygnæus i sitt hem på landet bjudit henne ett års hvila.

Återkommen började hon med mera kraft sina aldrig helt nedlagda egna studier, men under fortsatt lektionsarbete och endast sista terminen, innan hon 1882 på våren tog kandidatexamen, var hon tjänstledig.

Nu, när framgången var vunnen, kom all den sympati i dagen, som förut varit så sparsamt visad från kvinnornas sida. Ty Emma Åström hade under föregående år gjort den erfarenheten, att de flesta hinder på hennes väg kommit från kvinnorna, den mesta hjälpen från männen, ty männen lemna aldrig en kvinna, som fullt oegennyttigt, allvarligt, samvetsgrannt och renhjärtadt sträfvar framåt, utan hjälp; detta är en erfarenhet, som

Emma Åström ej varit ensam om att göra bland de banbrytande kvinnorna i vår tid. Finska män och kvinnor föranstaltade nu en nationell hedersgåfva på 3500 mark, som satte henne i stånd att betala den lilla skuld (500 mark), hon under dessa år hade ådragit sig; äfven med andra ärebetygelser, telegram, bref och fester uttryckte Finlands män och kvinnor sin glädje och sin beundran för denna »tysta, tåligen arbetarinna», som Topelius i sin heisningssång till henne yttrat, hvilken nått ett förut af finska kvinnor oupphunnet mål, och som nu stod vid målet lika blygsamt enfaldig, med samma barnasinne, som då hon i sin faders beteshage bad Gud låta henne dö för att vinna kunskap.

* * *

Efter sin promotion har Emma Åström fortfarande egnat sig åt lärarinneverksamhet och sina bröders uppfostran, och fortfarande har hon derunder varit en sökande efter sanning. Ty det gick henne som så mången annan, hvilken törstat efter vetande: hon fann ej, hvad hon i vetandet sökte. Sanningen hade varit hennes lidelse, näst efter det rätta. Men hon kände sig genom kunskapen egentligen ha fått veta, hvad som *icke* var sanning; sanningen själf låg ingenstädes hel och hållen i systemen, utan det gällde att lefva sig till den och att umbära hellre än att bedraga sig själf med en inbillad visshet.

En så anlagd sanningssökares lif blir under alla förhållanden en lidandes historia. När hvarken ärelystnad eller verksamhetshåg utan endast rent sanningssökande drifvit en människa framåt, men hvad hon sökt, viker undan, då upphöra aldrig de oroliga spörsmålen: Männe jag valt rätta arbetssättet? Männe jag brukat just de krafter i min själ, som voro afsedda att nå sanningen? Männe jag i andligt högmood gått egna vägar? Frågor, som kunna intill döden anfäktas ett på detta sätt arbetande människohjerta.

Men lyckligtvis återstår alltid för den, hvilken själf ej vunnit allt, han eller hon hoppats, att arbeta för andra, och

häråt har Emma Åström invigt sitt lif. Det kan då icke bli förfeladt.

* * *

I Emma Åströms historia är det emellertid också mycket, som ej är vemodigt utan också hjertestykande; framför allt den erfarenheten, att denna värld icke är så hård och ofrankomlig som den ofta synes, utan att en kvinna, hvilken t. o. m. i sällsynt grad saknar alla vanliga försvars- och anfällsvapen i kampen för tillvaron, dock icke behöfver krossas; att hon *kan* komma fram, och det utan minsta grand af våld eller list, — de öfliga stridsmedlen — utan genom barnlig troskyldighet och from enfald, genom rätt sinne och trofasthet mot sin inre kallelse, genom uthållighet och försakelse.

Det är egentligen genom denna erfarenhet, hennes framgång blifvit betydelsefull. Ty det betydelsefulla är inte att kvinnorna lyckas taga flera eller färre examina af de slag, som männen bruka taga; de hafva blott derigenom uträttat det medelbart goda, att ha motarbetat en oriktig föreställning om hvad kvinnan *kan* uträtta. Det viktiga är, att *hvad* kvinnorna uträtta, kommer att bli produktivt i verklig mening, kommer att öka de frigörande krafterna, kommer det goda att tillväxa, det onda att aftaga. Och detta sker icke genom akademiska examina, om dylika än kunna öppna nya verksamhetsfält för somliga kvinnor, der dessa mera fritt kunna bruka sina krafter till det helas gagn. Men det är en missriktning att i *allmänhet* rikta kvinnans håg mot studentexamen och vidare universitetsexamina så som mål i och för sig. — De kvinliga krafterna äro för goda att spilla för åskådliggörandet af, att kvinnorna *kunna* göra det samma, som otaliga män ha gjort. Frågan gäller, att de skola komma att få om hand de arbeten, som de kunna göra *bättre* än män. Det är således icke som en eggelse till akademiska gradens eftersträfvande, jag här berättat de få dragen af Emma Åströms lif. Hon själf önskar snarare ge ett varnande än ett uppmanande intryck i detta afseende; icke i fråga om ohelsa och

kroppslig svaghet, ty ingen man skulle heller alldeles oskadad genomgått sådana studieår; men med afseende på det resultat, till hvilket hon genom studierna kommit, och som i mycket ej motsvarat hennes hopp. Sjelf lärarinna, påpekar hon gerna de lärdomar i pedagogiskt afseende, som man kan draga ur hennes historia. Framför allt den, att det mest outhärliga för kunskapsstillegnelse är *kunskaps törsten*, och att der denna ej kan väckas, der är undervisningen värdelös, medan deremot en intelligens, som ända till 18 år var »obruten mark», kan mångdubbelt ansträngas, just emedan den icke förut varit förbrukad på, mättad af skolans »myckna mångahanda», och detta dertill meddeladt, *innan* törsten efter det samma vaknat. Beaktansvärdt är också, att Emma Åströms lif till 18 år varit upptaget af kroppsarbete och friskt uteliv, hvarigenom hon vann den fysiska styrka, som de senare årens ansträngningar icke kunnat bryta, om än försvaga, och den sinnesfriskhet, som skollifvet annars så snart bortnöter. Att hon lyckades med sina studier så som hon gjorde och under sådana förhållanden, berodde naturligtvis främst på en ovanlig begåfning och lika ovanlig energi, men hennes säregna ungdomsförhållanden hafva härpå öfvat ett så stort inflytande, att det manar till allvarlig eftertänka vid uppgörandet af studieplaner för unga kvinnor och undervisningskurser för barn. Männe vi ej spilla oändligt mycket tid och kraft på att i förtid och under motstånd bibringa ungdomen kunskapsmassor, som vid andra skeden i lifvet skulle upptagas med begärlig tacksamhet? Dessa och andra frågor kunna med anledning af Emma Åströms historia bli pedagogiska diskussionsämnen.

Öfver all diskussion står deremot den uppbyggelse ett föredöme som hennes måste bli för hvarje kvinna, under hvad vilkor hon än må arbeta för sin egen eller andras utveckling.

Ellen Key.

Ur ett hittills otryckt bref

från Fredrika Bremer

till S. A. Hedlund.

Jag har nyss slutat att läsa *den siste Athenaren*. Af författarens tillegnan ser jag, att Ni varit den, som uppmuntrat honom, som fört hans arbete i dagen. Det är då mig en glädje att vända mig till Er för att få några upplysningar om *Viktor Rydberg*.

Hvem och hvad är han till karakter och samhällsställning, denne författare med en så sällsynt förmåga att framtrolla och lefvandegöra förflutna tidevarf och deras representerande personligheter; denne unge man med en så ovanlig mognad i tanken, inblick och styrka i teckning af karakterer och historiska scener; så sällsporda gåfvor både till djup och till omfång; en så ren och högsinnad ande? Säg mig något, säg mig *mycket* om Viktor Rydberg. Om han icke är af de unga, som redan tro sig vara fullfärdiga, af de konstnärer, som med *ett* ädelt och utmärkt verk tro sig hafva gjort *nog*; om han är af dem, som äro mäktiga af ett högsinnadt missnöje med sig sjelfva; som, medvetna af det de uppnått, dock känna, att de kunna uppnå ännu mycket mer, som hålla sig öppna för lifvets och sanningens stigande uppenbarelser; af dem, som ständigt se upp, uppöfver sig sjelfve mot sitt ideal, som de vilja och som de måste — om än icke på jorden — en gång uppnå, om han är sådan, så — hvilket ädelt rum skall han ej kunna intaga icke blott i Sveriges litteratur, utan i kampen om de stora frågor, som i denna tid uppröra den tänkande menskligheten. — Mig har han skänkt en den renaste literära njutning, som jag erfarit allt sedan min hemkomst till fäderneslandet. Säg honom det, och huru gerna jag ville bevisa honom min tacksamhet genom ett litet minne från det sköna land, der han låtit mig åter lefva genom sin bok och der jag nyss tillbringat tvenne rika år. — Jag känner mig lycklig att se en talang och mer ännu en karakter sådan som hans uppräda på Sveriges literära scen. Att jag i en och annan fråga kanske icke öfverensstämmer med honom, det — be-

kymrar mig icke det ringaste. Jag säger *kanske*, ty han har i mycket icke fullt uttalat sig i sin bok, och den skrefs för två år sedan, och han — är ju ung ännu!

Denise i Stockholm.

I början af detta år gafs Denise, Alexander Dumas fils' senaste arbete, på théâtre français. Fullständig succès, publiken var intresserad, damerna greto och tidningarne strödde blommor. Här funnos ej blott kvickhet och nobless, här funnos nya tankar, och det var ju också en revolution i åsigtorna, som man hade rätt att vänta af Dumas. Det var Illustration, som yttrade dessa ord — till öfverraskning visserligen för fjerran från pariserluftens boende kättare, som väntat sig en reform i åsichter från helt annat håll än från Dumas.

Man fann också stycket något skabröst — »assurance scabreuse» — och de orden tryckte franska tidningar med samma typer, som lofordat så mången föregående fransk komedi.

Nu har Denise kommit till Stockholm, och nu vill hela Stockholm se stycket. »Lapp på luckan» för hvar gång, det gifves. Stort intresse.

Man skulle tro, att Denise dryftade någon fråga af så djupgående betydelse för en svensk allmänhet, att intresset härledde sig deraf. Men det är just det, som Denise *inte* gör.

Är det en fransk tidsbild? Det är hvad man undrar, när man *läser* stycket. Ah ja, kanske — ehuru franska literaturen har vida bättre och mycket, mycket mer lefvande tidsmålningar i romanform, och ehuru man känner på sig, att Denise är uppkommen ur konstruktionen och konklusionen vida mera än ur lefvande lifvet. Hemmagjordt från början till slut — på arbetsrummet.

Hvad rör det der oss? Det är tanken, när man *ser* stycket. Bevars, vana äro vi vid de franska komedierna. Vi äro ju uppfostrade af dem, vi känna dessa ädlingar, resonnörer och vivörer, dessa kallblodiga intriganta och oskuldrensna in-

genuer, vi känna till punkt och pricka herrarnas sätt att orda om hederns fordringar, och vi känna de onda damernas moderskärlek, som alltid försonar. Teaterns moral, olik emot lifvets, ha vi reda på, och vi förvåna oss aldrig — sällan åtminstone — öfver scenens konstlade lif, dess för oss så fullkomligt främmande verld, som rent ut rör oss bra litet.

Att Denise bland franska komedier intager en ganska framstående plats, — i alla fall hittills en undantagsplats — är dock säkert. Det bjuder ej på en ny stil, nytt innehåll — som Henri Becques »Les corbeaux» — utan det är tankarne, som afvika från det vanliga. Likväl med försigtighet, med en tamhet, som skarpt faller i ögonen, då vi jämföra Denise med de arbeten af nordiske författare, som behandla samma ämne, förhållandet mellan man och kvinna.

Dumas har ej velat såra sin publik, tvärtom vinna dess medkänsla. Derfor har han advocerat på sätt som i Denise. Och det är just olikheten mellan de nordiske och den moderne franske författarens sätt att se och behandla frågan, som ger stycket dess intresse.

Men inte tror jag, att stockholmspubliken går på teatern för att göra dylika jämförelser.

Dumas har, då han gaf sig in på kvinnofrågan, sådan han behandlar denna i Denise, alls ej velat eller kunnat tränga till botten af sitt ämne.

Stycket upptages, som bekant, af disharmonier om, huruvida en ädel man kan och bör gifva sig med en kvinna, som haft ett kärleksförhållande med en annan och som är eller har varit moder.

Grefve André, styckets manlige hufvudperson, slutar med att låta sin kärlek till Denise förmå sig att glömma hennes felsteg. Han gör henne till sin hustru — ingen utom familjen stående vet någonting om hennes föregående och ingen kommer att få veta något. Och grefven har handlat storsinnadt, ja, så storsinnadt, att den franska kritiken fann hans uppoffring af sin stolthet för sin kärlek »svår att smälta.»

Men han gör det emellertid därför, att han älskar henne — och det är ju godt och väl.

Ja, innan han ännu vet af att Denise stått i något annat förhållande till en annan man, än att hon älskat denne andre i hans egenskap af hennes blifvande man, så är han högsinnad nog att förklara för henne, att han »förlåter henne denna kärlek.» Och det säger han på fullt allvar.

Men Denise kommer lika litet som någon af de öfriga personerna att undra öfver, om inte hon har något att förlåta honom. Naturligtvis finner sig inte grefven föranlåten att bekänna för henne, huru han tillbragt sin ungdom, att han varit älskare åt fru de Tazette, Denises för detta fästmans moder, etc., etc. Att hemlighålla sin ställning vis-à-vis sistnämnda dam var grefvens enkla pligt, och han kan ej annat än jaka till Thouvenins genanta fråga, om han ej skulle svurit falskt, ifall hennes son kommit till honom och frågat, om han varit moderns älskare. »Ja der ser ni nu,» utbrister den hederlige Thouvenin. Och visligen tillägger han: »Låt oss inte röra för djupt i det der!»

Sammaledes har Dumas sjelf tyckt. Thouvenin är ju hela stycket igenom hans språkrör. Och äfven denne Thouvenin, som har så sunda åsigtur och som till och med förordar monogami för männen, sätter aldrig i fråga, att kvinnan kunde ha något att tillgifva mannen. Könens inbördes ställning har en gång för alla blifvit faststald. Thouvenin menar nog, att mannen borde lefva ett förståndigt ungdomslif för att sedan öfvergå till ett förståndigt äktenskapligt lif. Men intet ord faller om det orätta i, att grefven myndigt sätter sig till domare öfver den arma Denise. Vi tycka, att hon står så mycket högre än han, att han borde tala till henne i en helt annan ton. Men vi äro inte fransmän.

Förefaller oss inte utgångspunkten för den ädle grefvens resonemang om Denise minst sagdt besynnerlig?

Han älskar henne, det vet han, rent och ömt. Men hon är en relativt fattig flicka, hennes fader är en f. d. officer, sjelf har hon gifvit lektioner, — alltså är det mycket troligt, att hon haft någon älskare. Denna förmodan, som styckets intrigant först uttalar, och som grefven alls ej blir

förvånad öfver att få höra, upptaga vi med helt andra känslor än den franska publiken gör. Och vi kunna väl ej utan en pinsam känsla åhöra grefvens långa resonemanger öfver sannolikheterna å ena eller andra sidan, lika litet som hans försök att utreda frågan, huruvida denna flicka, föremålet för hans varma kärlek, är värdig hans hängifvenhet eller ej. Denise blir vägd, synad och granskad som en handelsvara, han ämnar lägga sig till med.

Och för att kunna få klarhet, få bestämda upplysningar om, hvad han vill veta af Denises förra fästman, ger han kallblodigt sin oskuldsfulla systems hand åt honom, åt en man, känd för sitt lastfulla lif.

Ej heller i detta finner någon i stycket något klandervärdt. Grefven är familjens öfverhufvud och hans första absolut vägrande svar på den lättsinnige unge mannens frieri gäller endast till dess han sjelf behöfver samme unge man för sina egna planer. Fernands lättsinne är ju för öfrigt ingenting att tala om, det är sådant, som lätt urskuldas, när det gäller en ung herre af god familj.

Det är dessa tänkesätt, som snarare än grefvens ädelmod göra hela stycket svårt att smälta för en publik, van att från sina egna författare se tankar af helt annan halt läggas fram. Att gubben Brissot, Denises fader för att tillfredsställa familjens heder pockar på äktenskap mellan Denise och den lättsinnige mannen, som han föraktar, men som han lofvar att sjelf hålla i tyglarne, då han väl en gång blifvit gift, det kan man förstå, fast man finner detta vara ett tvifvelaktigt sätt att grundlägga sin dotters lycka. Men grefvens ståndpunkt? Ja, denna har sitt värde ur kulturhistorisk synpunkt — ty vi få väl antaga, att det är så, en dussinmenniska af det moderna Frankrikes nobless tänker och handlar — men detta har väl inte ensamt varit författarens afsigt med sin figur. Grefve André är ju en en ädel man allt igenom, han har inte tänkt sig så pass noga in i mensklighetens frågor som hans vän Thouvenin till exempel, men han handlar alltid efter bästa skön, förifrar sig inte, är aktsam om sitt namn och låter slutligen känslan, den

sunda, sanna känslan segra öfver klokhetens eller stolthetens alla invändningar. Dumas har gjort honom till en genomgående sympatisk person, en nordisk diktare — åtminstone en af den yngsta skolan — skulle kanske också gjort honom sympatisk, men likväl skarpt påvisat hans brister, det skefva i de åsikter, han växt upp uti, det orättvisa i de utgångspunkter, han dömer andra efter. Men det gör inte Dumas, ty då kommer han till så svårlösta frågor som den, om det berättigade uti en mened under vissa förhållanden. »Låt oss inte gräfva för djupt i det der!»

Nej, Dumas aktar sig för att gräfva djupt. Derför gör stycket ett flackt intryck, trots att det är ett undantag — och derför ha vi egentligen ingenting med det att göra, till på köpet som karaktärsteckningen hvarken är stark eller djup.

Det är egentligen endast i grefvens figur, som en fin karaktärsteckning kommit i fråga. De öfriga personerna äro typer, föga individualiserade.

Denise sjelf är en nolla. Hon gör sin bekännelse för att rädda sin grefves syster undan äktenskap med en bedragare, — och det är ju både vackert och högsinnadt gjordt af henne, — rent af beundransvärdt. Men för öfrigt gör hon just ingenting. Man ber henne komma och hon kommer, man föreslår klostret som hennes blifvande hem, och hon går dit utan invändning. Det är endast den scen, när hon tillstår för grefven sitt förhållande till Fernand, som ger figuren och dermed också rollen intresse. Utföres denna scen af en konstnärinna med intelligens, då är stycket räddadt. Då tänka vi ej mera på dess ledande tankar. Dessa må vara aldrig så främmande för oss — i denna scen stå vi ansigte mot ansigte med allmänt menskliga känslor, som tränga till hjertat, med en moders sorg, stilla, djup, fjättrad i årtal. Nu får den luft. Den tager ej ett ögonblick form af harm, af hat till detta samhälle, som smeker den ena och förkastar den andra. Modern talar helt enkelt om sitt barn, hur det föddes i löndom, hur hon besökte det ibland, hur det dog, hur dess lilla graf ser ut. Intet är mera osökt.

Jag vet ej, huru mademoiselle Bartet gjorde denna scen på théâtre français — endast att parisarne gräto liksom stockholmarne nu. Man tycker den ej kunde göras bättre, än hvad fröken Björkegren gör, just derför, att hon försmår hvarje äfven det allra minsta sökande efter effekt. Hennes ansigte är orörligt, ett litet vemodigt leende kommer ibland fram på läpparne, den tårade blicken är orörligt fäst på någon punkt i fjärran. Så sitter hon och berättar med låg, darrande röst, — grefven står tyst bredvid henne, — och då hon slutligen reser sig upp, brister ut i gråt, lutar sig emot hans bröst och han fattar henne om lifvet, då är det ingen som tänker på annat, än att det här är äkta sorg och medkänsla, som för en minut förenar dessa två.

Det är denna enkla, af menniskovännens hjertevärme dikterade scen, som bär upp hela stycket. Utan denna, tolkad af en god skådespelerska, blir det hela obetydligt, blir knappast annat än ett dramatiskt fabriksalster, ehuru ej af det hvardagliga slaget, ett sådant som väcker »sensation» då det, uppburet af ett sedan årtal ansedt författarenamn och speladt af skådespelare af rang, går öfver pariser scenen, — som der upplever sina hundratals representationer och blir en guldgrufva för sin författare, — som sedan går ut öfver Europa och äfven der vinner publikens gunst — men hvars inre halt man just ej spanar efter. Och gör man det, finner man kanske ett eller annat guldkorn af känsla och menniskokänedom, men detta insatt i en väf, af en prakt, der det mesta är yta.

Jag tror för min del, att stockholmarne springa i kapp efter Denise för fröken Björkegrens skull, för denna enda scenen i tredje akten. Föga underligt vore, om *den* verkade magnetiskt. Det är obetingadt det bästa, fröken Björkegren hittills åstadkommit. Det är stor konst och det är en berättigad triumf.

Och den triumfen får nu Dumas' Denise dela med fröken Björkegrens Denise.

Passepartout.

Olika Insatser.

Jag satte dagens arbet' in
Och mina natters ro,
Min drömverlds hemligaste skatt
Och hjertats fasta tro.

Allt hvad jag egde, sålde jag,
Med gamla minnens rad,
Och guldet, som jag fick därför,
Till offer bragte glad.

Du satte in en ledig stund
Ett leende, en kyss,
Den stämning, som du kände gå
Igenom själen nyss.

Ur dina minnens skatt du tog
Ett smycke fram ibland
Och skänkte det som insats sen
Med gifmild, vårdslös hand.

Men ack, mitt offer bragte jag
På oskönt, klumpigt vis,
Du gjorde det så plastiskt fint,
Att du vann allas pris.

E. Wh.

Epigram.

At skrive, det er nok saa let
Om alt hvad det skal være,
Men det at kunne leve ret,
Og det at kunne bære
Den onde som den gode Dag,
Ei tale blot, men være, —
Aa ja, det er en anden Sag,
Og det som vi skal lære.

Helene Nyblom.

Vinterstämning.

Flingor i rymden
stjernigt sväfva,
mönster i fjunig
dallring väfva.
Marken de pelsa
med vecktunga fällar,
knypplas till spetsar
och kullras i bollar.

Hvita och kyliga,
floctätt de glida,
Andlöst det lyssnar,
helgtyst vida; —
liksom i kyrkan,
då psalmen slutat
och folket i stilla
andakt sig lutat.

Nu sjunker i själen
vinterblida,
då ut den har grätit
sin senhöstkvida.
I känslornas skrymslen
det töar och droppar —
till frostro vid doften
af isrosknoppar.

Och timmar, som svept sig
likt senhösttåga
och hvirflat i sjuklig
stämningsråga
likt prunkande höstblad, —
som hvita, svala,
mjuka flingor
öfver mig dala.

Ola Hansson.

Från hennes barndom

af
Skjalf.

Fragment.

Helena var skön, så skön, så skön men mild, och så der lugn. Då var Paris vackrare! Åh så vacker han måtte varit, mycket smärt och med bruna mustacher och lockigt hår — nej mustacher hade han nog inte, det är sant — jag kan inte begripa ändå, *hur* han kunde vara så vacker då. — Men Achilles! *den* skulle jag kunnat bli förtrollad i — och så lågo grekerna *der*, åh jag ser dem så väl, och de andra vandrade på murarna, och det låg något så underligt öfver alltsammans — så trolskt och grekiskt — och Hektor *släpades, släpades* omkring, och gamle Priamus gick öfver till lägret, och han var hvithårig med bruna ögon och — stackars, stackars han! O, så pappa kan tala, o *älskade, älskade* pappa! —

Detta sista kom så omotiveradt, liksom ett jubel, ett fröjdeskri, hvilket plötsligt bröt fram, i det fantasin släppte en bild för att snabbt gripa om en annan.

Hon stod i fönstret och såg ut på gatan i halfskymningen. Det lopp om i hennes hjärna så, som det ofta gjorde. Tusende bilder kommo, gingo, hon tog dem upp, och fantasin tränade efter att skapa ett helt deraf.

Men det gick icke. Hon ville njuta, frossa af någon hel stämning, fast hon ej förstod det klart, men bilderna föllo isär, brusto, det vardt till ett virrvarr. Och så blef hon trött och led af alltsammans, men den passionerade längtan efter något skönt, helt, hvartill dessa fantasier skulle sammansmälta, den fans kvar.

Rummet var höghvälfdt och skumt; det var tyst derinne. Rad vid rad reste sig de enkla, bruna bokhyllorna, försvunno i dunklet eller lyste fram i den bleka ljusfära, som kom från fönstret och snörätt sköt fram öfver en del af det stora skrifbordet, mattan och en rad digra luntor i mörka fula skinnband. Fåran vacklade, krympte samman, ändrade riktning och föll på en Apollo i äkta marmor, drog så bort och lekte till slut blott med fic-

kans ljusbruna, hårdt och stelt sammanflätade hår. Hon kunde vara omkring fjorton år. Vacker var hon icke, pannan var för hög, munnen liten och röd, nästan för liten, kinderna starkt fylliga och ögonen mörkblå och vidöppna.

Snön låg kvar ute halfsmält, och fotgängarne sågo putslustiga ut, der de traskade och vejde i mådden. Gatan var trång; ett högt mörkt hus låg midt emot; knapt en strimma af himlens gråblå kunde skimtas. Nedra botten användes till kryddbod, hvilkens långa borste pekade rätt ut. — Bodherrn stod i dörren i skinntröja, pelsmössa och blått förkläde och skrattade åt de förbigåendes tvekan och ömkliga miner. Han såg upp och nickade åt flickan med ett halft tag i mössan. Hon brukade ofta köpa griffjar och pennor derinne, och för några år sedan hade hon också fått russin och mandel och sådant på köpet, därför var bekantskapen ganska förtrolig och hon nickade igen utan att det synnerligen störde hennes fantasier. Hon hade i allmänhet en stor förmåga att låta allt omkring sig opåaktadt passera, när hon jagade omkring i drömverlden.

Med en blyertspenna ritade hon besynnerliga trianglar och allehanda månghörniga figurer på rutan, och medan hon tänkte på alla möjliga och omöjliga ting, låg det en viss metod i ritningen, alla ändpunkter skulle sammanbindas sins emellan. Hon hade en starkt utpräglad förmåga att på en gång lefva i två tankeverldar, en med bundna och en med obundna tankar liksom.

— Om jag rymde bort — hvad de skulle söka mig! Mamma skulle gråta så der stilla, men pappa skulle bli förtviflad, och jag skulle gå långt, långt ut på landet och gå och gå och komma till några fattiga, som skulle ta upp mig, och der skulle jag lefva, och så skulle jag komma igen, när jag blef stor och mamma skulle se, att jag hade blifvit något riktigt, riktigt, och att hon gjort mig så rysligt ondt ofta, när hon inte velat låta mig läsa om söndagarna och pappa skulle hålla af mig — o min pappa, min pappa!

— Och Daphne flydde och flydde, håret hängde långt och tjockt ned, armarna höll hon utsträckta och ögonen strålade och brunno — men allt närmare

kom den sköne Apollo — han hade bara skjortan och så ett skärp på, men en lång, lång skjorta — hur kunde hon fly ändå? Det kan jag inte förstå, han, som var så vacker och förtjusande — nu — nu är hon redan uppför backen och —

Dörren öppnades sakta, och en röst sade mildt:

— Katrina! är Katrina der?

— Hvad vill Mamma?

— Åh, just ingenting, men hvad gör du barnet mitt?

— Åh, jag ser ut på gatan lite.

Dörren slöts, och en lång magerlagd kvinna blef fullt synlig och gick fram och klappade flickan på hufvudet.

Det var ett fint, nästan hvitt ansigte med ett blidt uttryck. Ögonen voro det minst anmärkningsvärda: ljusblå och icke stora men med en förunderligt mild blick.

— Inte sitta så här ensam i mörkret, lilla barn, inte vara utan sysselsättning för en liten flicka. Dessutom är det lördagskväll, och då vet nog Katrina hvad vi ska tänka på.

Rösten hade en egendomlig alldeles jemn, mild och lugn klang; hon lät icke förebrående, snarare som en svag anstrykning af att vilja vara lekfull, men det var så svagt, att det egentligen blef passivt. — Flickans mungripor drogos ned på ett komiskt sätt. Hon sade först ingenting, utan vätte fingrarna och bortsudade det skrifna på rutan. Slutligen kastade hon tillbaka hufvudet liffullt och bad ömt: »åh mamma, slipper jag i afton!»

Moderns min blef nedslagen; hon sade intet, utan gick bort till fönstret och såg tankfullt uppåt. Det var länge tyst i rummet.

«Hvarför ber Katrina om det?»

Modern hade icke vändt sig om, utan uttalade orden plötsligt i högtidlig, sorgsen ton; det ljud så egendomligt i det stora ekogifvande rummet, der dunklet insvepte de båda figurerna allt tätare.

Flickan stod och bet nervöst på alla naglarna. Hon teg en stund, derpå svarade hon långsamt:

— Pappa har lofvat läsa Trojanska kriget för mig.

— Det bör ju icke gå framför Guds ord.

— Men pappa sade förra söndagen, att jag mycket gerna fick läsa Genoveval!

Det låg en blandning af trots och triumf i tonen, ehuru gråten satt i halsen.

Öfver moderns ansigte flög ett drag af smärta, men hon svarade genast:

— Det hör icke hit — nu är det fråga om, att Katrina skall förbereda sig till söndagen, och det gör mig bra ondt, att det skall kännas så påkostande.

— Nej, mamma — ljud det tvekanke i en mer försagd ton, — men jag tänkte bara — jag tyckte — jag hade längtat så mycket efter i afton.

Tankfullt drog modern henne intill sig och strök öfver det släta, åtdragna håret. —

Säg mig, min lilla flicka, hvad fins det ändock i alla dessa många böcker, du fullproppar din hjerna med, som lockar så mycket?

— Ack mamma, det kan jag icke säga, — sade hon ifrigt och såg stort upp.

— Men det är det roligaste i världen. Jag tycker, jag lefver med dem alldeles, isynnerhet när pappa berättar, och det ä' som hela världen blef full bara af det, som ä' skönt, och jag glömmer bort allting, som är omkring mig och —

— Ja du lefver i det — det är just det farliga. Endast i Gud få vi lefva, lilla Katrina, allt annat ska vi bruka, som brukade vi det icke. —

Men mamma, när jag nu inte kan höra om det, utan att jag tycker att allting är som det vore lefvande och det är som jag behöfde det, och när det är som jag alldeles inte kunde vara utan den längtan, ja det är rakt, som om Gud satt den i hjertat på mig — hvarför skulle jag då inte få lefva med allt det der? —

— Det tycka vi om allt, som smeker sinnena, men det är en frestelse, som vi få öfvervinna. Mycket af det, som pappa berättar, är sagor blott — sagor, hvilka stackars olyckliga hedningar trodde, voro sanna till sitt eget eviga förderf, arma varelsor. Vi veta ju bättre, min lilla flicka. Derfor kan vi ju visst läsa derom, efter det har varit så engång, och vi kan bedja Gud för de arma förvillade själarne, det kan vi, fast de redan äro borta, men vi få akta oss för att börja älska deras gamla afgudar —

— *Afgudar* — det låter så fult mamma — Inte hade grekerna afgudar inte, det var ju något helt annat — Inte tror jag heller på deras gudar — men — ja, ser mamma, jag kan inte beskriva det, men alla människor och allting der, det var så skönt och herrligt, och jag skulle velat lefva med på den tiden, jag skulle! —

Det hade blifvit nästan mörkt. Ett svagt ljus föll ännu in genom fönstren, men det räckte knappt till att låta konturerna af mor och dotter framträda tydligt. Den unga smög sig slutligen skyggt fram och lutade sitt hufvud mot moderns axel.

Trotset var förbi. Också den besynnerliga, brännande, oklara längtan efter skönhet, efter fadern, efter ett visst glänsande, rikt, lifsfagert, njutningsfullt något — bleknade bort.

En bäfvande känsla af innerlig art steg upp hos henne, en längtan efter moderns värld, en känsla af ångest att liksom skiljas från henne, en längtan efter att vara god, en dunkel ångest att med modern stode en makt, som kunde krossa henne, falla öfver henne, om hon icke läste i bibeln om söndagarna och höll sig till Gud i första rummet. Och med allt blandades en rörelse af otålighet och obehag öfver det tilltagande mörkret.

En lång stund var det tyst.

— Jag tror min flicka går mer och mer bort från mig, hviskades i vek, darande ton.

Krampaktigt, lidelsefullt slogos två armar om moderns hals och det bröt fram lågt, viidt, hjälplöst:

— Nej — nej, säg inte så, hvad menas mamma? O, jag vill inte, hvad skall jag göra? När det är mörkt så här, då känner jag allt som mamma, men om dagarne, då tycker jag, att allt ä' som pappa ä' — Hvarför är det så olika — o kan inte mamma hjälpa mig? — jag är så olycklig. —

Modern lösgjorde sakta hennes armar, vände sig bort under en kväfd snyftning och knäföll till tyst bön.

En känsla af förfäran grep flickan. Det var, som bure tystnaden och mörkret med sig allt, hvad hon brutit — det ville kväfa henne.

Steg hördes i tamburen, dörren lästes upp, en flod af ljus strömmade fram, en frisk kylig vinterfläkt pustade in i rummet, någon stod i dörren och en stark, vacker stämma sade:

— Är någon här? — Hvad, sitta ni i mörkret!

Hon låg i hans famn med ett enda jublande skri, gömde ansigtet innanför hans rock, såg upp och skrattade med våta kinder.

— O pappa — pappa, min pappa!

Konst.

Göteborgs Museum bjuder för närvarande ett godt tillfälle att studera flera af vår yngre konsts betydelsefulla riktningar. Särskildt intressant är jemförelsen mellan två så framstående akvarellister, som Larsson och Zorn — isynnerhet i deras sätt att behandla ljuset. Zorn låter det falla fullt och klart öfver figurerna, skuggorna användas sparsamt, men bestämdt, för att ge relief. Hela den lätt skizzerade bakgrunden skimrar af ljus. Larsson låter helst ljus och skugga sammanflyta — i dim- eller vinterluftstudier — eller spela i hvarandra, eller rent af leka med hvarandra. Hans humor förnekar sig icke heller här.

Hans stora duk »lilla Suzanne,» visar åter ingen ångslan för att handskas med klart ljus. Sprittande lif hos »modellen», praktig originalitet hos konstnären, friskt slöseri med färger utmärka för öfrigt denna duk.

Vidare har *Krouthén* flera vackra prof på ljus-effektsiakttagelser och luftstudier. Hans »Vatten vegetation» framställer kontrasten mellan det brutna och återstrålade ljuset, skuggan och solskensglimtarne i ett snår nere vid stranden och det fulla solskenet på ången i bakgrunden; det är ett af dessa vågade, lyckade försök, man kan tillåta sig, när man är herre öfver sina valörer och säker på sina naturstudier. *Gegerfelt* har ett vinterlandskap, kallt och blått, som stämningen kräfver, fint i luftbehandling och förtjusande i färg, som det anstår konstnärn. *Paulis* halfskymning inne i ett sjukrum är känsligt och fint återgifven, hela taflan vackert uppfattad. *Rosenbergs* »Vårvinter» vittnar för alla, som känna till Stockholmstrakten, om goda naturstudier. — Om sådana tala ock *Arsenii* stora hästtafla, en bland Lindholms alltid välkomna skogsinteriörer och mycket annat godt.

Den moderna porträttskulpturen tycks få en god och talangfull idkare i fröken *Ingegerd Strömberg*. Hennes utställda porträttbyst lofar godt och skulle säkert väcka mycken uppmärksamhet, om den med samma karakteristik och flärdfrihet afbildat någon här känd person.

C. W.

Från Amerika.

Bref till *Framåt*.

Alleghany City d. 16 Nov. 1885.

Till *Framåt*, kvinnosakens organ i Sveriges andra stad, frambär jag min helsing och aflägger tro- och huldetsed.

Dess syfte är att gå i spetsen i kvinnans frihetskamp mot fördom och okunnighet. Dess pilar äro bevingade ord. Ej blod, blott bläck skall flyta. Dess fältrop »Framåt!» skall väcka slöhetens björn, som sofver i nordens.

Ett svenskt ordspråk rinner mig i hägen. Jag har ofta skrattat deråt, men det kan blifva ett djupt allvarligt ord, om *Framåt* omskrifver det.

Det heter i originalet: »Ät, min flicka, så blir du fet; blir du fet, så blir du vacker; blir du vacker, så blir du gift!»

Och omskrifningen lyder i mitt tycke: »Lär dig grundligt, min flicka, hvad helst du har fallenhet för, så blir du kunnig; blir du kunnig, så blir du själfständig; blir du själfständig, så blir du en nyttig, duglig människa, antingen du gifver dig eller icke!»

Jag skall nu börja att redogöra, huru kvinnosaken går framåt i Nya Verlden, der kvinnan har större svängum än i Europa, ehuru det i Europa gängse antagandet, att männens antal här öfverstiger kvinnornas, beror på ett misstag. I Amerikas östra stater, särskildt i Massachusetts och Newyork, finnas långt flera kvinnor än män, medan deremot i yttersta Vestern och Södern motsatta förhållandet råder, hvarför kvinnans arbete der aflönas lika högt som männens. I de östra staterna är det samma gamla historia och klagovisa som i Europa öfver kvinnornas dåliga aflöning. Missförhållandet är lätt förklaradt. Då kvinnan hittills endast sökt arbete på några få områden, så har det blifvit allmän rusning efter hvarje ledig plats, som arbetsgifvaren då lätt kunde fylla mot en obetydlig ersättning. Är det för god tillgång på en vara i marknaden, så faller priset, det är gifvet. Då kvinnan i fram-

tiden gifver fördomarne på båten och vågar sig in på områden, som hittills uteslutande skötts af manliga arbetare, så blir missförhållandet nog till en del afhjelpat. Den stigande upplysningen skall sätta henne i stånd att i samhällets bikupa med heder sköta hvilken plats som helst, som icke öfverstiger hennes kunskapsmått och kroppskrafter.

För kvinnans upplysning är väl sörjdt här i landet. Folkskolorna med fortsättningskursen i »High School,» der latin, matematik och naturvetenskap studeras, stå hvarje flicka öppna. Inalles fins det redan 226 högre läroanstalter, tillgängliga för kvinlig ungdom. Vid universiteten öfver hela landet egnar sig amerikanskan ej blott åt medicin och filosofi utan äfven åt juridiken och teologien. 2,500 kvinliga doktorer praktisera i Förenta Staterna. Den mycket omtalade Mrs. Belva Lockwood, advokaten i kjolar, som varit uppförd på kandidatlistan för årets presidentval, är inglunda den enda kvinliga advokaten i landet. Och hvad teologien angår, så bekläda flera kvinnor prestebetet i Amerika i unitariska och metodistiska samfund. De skrika icke, de fäkta icke med armarne på predikstolen, och ändå hålla deras föredrag församlingen vaken, hvilket är mera än hvad som kan sägas om deras medbröder i prestkappan. De kvinliga missionärernas antal är legio, och de våga sig i yttersta Vestern bland krigiska indianstammar med bibeln i handen, med tryggare sinnen än mängen man med bösan på axeln. — Hvarför skulle ej kvinnan bekläda hvilken syssla som helst, om hon är kompetent? — Det är ej länge sedan Mrs. Mary Millers uppträdande som kapten på en Mississippi ångbåt förkunnades genom tidningarne. Nyheten togs af mängen i Gamla Verlden som en tidningsanka. Hon har aflagt en hedrande styrmansexamen, det är ett faktum. Hennes ansökan att få träda i verksamhet på en Mississippibåt afslogs af myndigheterna i hennes hemort, ej på grund af oduglighet utan på grund af hennes kön. Hon inlemnade då sin ansökan till »Treasury Department» i Washington. Heder åt sekreterare Folger, som beviljade hennes bön med följande ord: »Här behöfs intet ordande för och emot kvinnans

samhälls rättigheter. Vår Herre har gifvit fru Miller plats på sin fotapall, och hon har rättighet att förtjena sitt bröd på hvilket som helst lofligt och hederligt sätt, som står en verksam människa till buds. Vill hon göra det som sjökaptan, så är detta en hedrande syssla, och duger hon dertill, så har hon rättighet att sköta den, antingen hon bär kjolar eller byxor, och ingen man må förtycka henne det.» — Ett annat fall är Mrs Kilgores, som studerat lagfarenhet och tagit en berömlig examen. Tre särskilda domstolar nekade henne rättighet att praktisera som advokat i Philadelphia. Domare Pierce medgaf i den tredje domstolen, att det vore åtminstone skäligt, att en kvinna tillätes att föra sina medsystrars talan inför rätten. Han gaf luft åt sin harm öfver lagen om den gifta kvinnans rättslöshet att förfoga öfver sin egendom, ty den gifta kvinnans eganderätt har icke ännu erkänts som lag i alla stater. »Ej nog med detta.» sade han, «de få icke ens förtjena sitt uppehälle med de gåfvor vår Herre skänkt dem. Huru länge skall denna kvarleva af barbarism ännu ega bestånd? Jag röstar för, att Mrs. Kilgores må tillåtas att praktisera som »attorney» här i rätten.»

Först vid den fjerde ansökan fick den oförtrutna banbryterskan sin vilja fram. Domare Thayer yttrade då: »Gammaldags skalder och lärde brukade tala om »kvinnans sfer.» Nu måste man medgifva, att kvinnans sfer eller verkningskrets är oändligt tänjbar. Det vore föga klokt att vilja vrida tidens hjul baklänges genom att nu påstå, att kvinnan ej har rättighet att utöfva det kall, som hon har fallenhet och duglighet för.» — Och duglighet kan hon ernå i intellektuellt och moraliskt hänseende. I *fysisk* styrka är hon underlägsen mannen, och detta har man ideligen framhållit för att bevisa hennes allmänna underlägsenhet. Hvad betyder detta? Hvad den råa styrken angår, är mannen ur stånd att jämföra sig med elefanten eller ens mulåsnan, och likväl faller det ingen förnuftig människa in att därför kalla mannen underlägsen en mulåsna i inre bemärkelse. Hvad kvinnan brister i fysisk styrka, godgör hon i andra afseenden, till ex. genom en fingerfärdighet utan like. Hvad nu

hennes begåfning å hufvudets vägnar beträffar, så erkänna samtliga professorer och folkskolelärare, som i samma klasser undervisa manlig och kvinlig ungdom, att flickorna äro fullt jemngoda med gossarne i läsningen, ej blott till en viss punkt, utan från början af folkskoleundervisningen till den akademiska kursens afslutning, så vida *underbyggnaden* varit den samma för båda könen. Under samma förutsättningar om lika god underbyggnad som den gossen åtnjuter, har kvinnan i slöjdskolor, på verkstäder, i musikaliska institut, på fabriker och i handelsskolor lemnat efter fullbordad kurs ett slutresultat, fullt jemförligt med den manliga lärjungens. — Men här kommer jag in på samuppfostrens område, som borde få sig ett särskildt kapitel anvisadt. Samuppfostren har i Amerika slagit djupa rötter i en helsosam jordman och vuxit upp till ett lifskraftigt träd, som förvisso bär ädel frukt i de samhällen i Amerikas mellersta stater, der jag haft tillfälle att skärskåda förhållandena.

C. Gohl.

INNEHÅLL: Prenumerationsanmälan. — Till allmänheten. — *Ellen Key:* Från Finland. — Ur ett hittills otryckt bref från *Fredrika Bremer.* — *Passepartout:* Denise i Stockholm. — *E. Wk:* Olika insatser. — *Ola Hansson:* Vinterstämming. — *Helene Nyblom:* Epigram. — *Skjalf:* Från hennes barn-dom. — *C. W. Koust.* — *C. Gohl:* Bref från Amerika.

»FRAMÅT» utkommer den 1 och 15 i hvarje månad. Prenumeration kan ske hos hrr. bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, postarvode 35 öre. Lösnummer: 25 öre. Annonspris: Kr. 20 för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Annonser mottagas å »Framåt» annonsbyrå, Kungsgatan 60, alla hvardagar kl. 12—1 e. m. I redaktionsangelägenheter hänvände man sig till Frk. Alma Åkermark, 2:dra Långgatan 40, Göteborg (träffas tisdag och fredag 12—2 e. m.)

Red. af Alma Åkermark.

Göteborgs Kvinnoförenings

Annonsafdelning

NÅGRA BLAD

Tillfällighetsskrift

utgifven af

Göteborgs Kvinnoförening.

Säljes i stadens boklädor

Pris: 1 krona

Kvinnoföreningens Arbetsbyrå

Kungsgatan 60

Hålles öppen från kl 12 — 1 f. m. hvarje dag utom helg- och söndagar. Anmälningar till *allt* slags arbete, som kvinnor kunna utföra, mottages. Ingen afgift erlagges, hvarken af arbetsökande eller arbetsgivande. *Arbetsgivande uppnånas på det enträgna ste att begagna sig af*

Kvinnoföreningens Arbetsbyrå.

A Serveringsstället

„Förningen“

Kungsgatan 60,

bjudes allmänheten till moderata priser: smörgås med kallskuret, buljong, kaffe, thé, chocolad, bakelser, öl, porter, (endast till mat) safter och Kolsyrade vatten. Allt af bästa vara.

Inga drickspenningar mottagas.

Hemtreflig lokal.

Pålitliga Kommissionärer

för spridandet af „Framåt“ i landsorten önskas mot vanlig ersättning.

Redaktionen.

ANNONSÖRERI

„Framåt“ Annonsbyrå

Kungsgatan 60,

Hålles öppen alla dagar kl. 12 — 1 f. m helg- och söndagar undantagne.

Fredrik Sköld & Co.

57 KUNGSGATAN 57

Rekommendera ett ständigt välsorteradt lager af stilfulla och välgjorda Damekappor till

billiga priser.

Axel Gillblad & Co,

Domkyrkolpatsen

Manufakturhandel

En gros & En détail

Svart Siden }
d:o Merinos } af prima kvalitet och till ovanligt billiga priser

Klädningstyger, rikt urval

SYBEHÖR och GARNÉRSAKER

MÖBEL och GARDINTYGER

samt

ett stort urval af

Dame-Kappor

tillverkade **endast** af utmärkt goda tyger,
samt elegant utstyrda.